

Tanpınar'ı Hatırlayış

Munis Faik OZANSOY

Ölümünden hemen sonra yazdığım bir yazıda Tanpınar'ın:

Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında,

şairini hatırlıyarak «Ahmed Hamdi, hayatın da ne tamamıyla içinde, ne büsbütün dışında idi. Pek yakınlarından başka hiç kimse dün onun yaşadığından pek haberdar değildi, bugün ölmüş olduğunun da o kadar farkında olmayacak. Hele okuyucunun gözünde Tanpınar, yaşayan bir vücut şeklinde hiçbir zaman var olmamıştır ki ölünce yok olabilsin... Kısacası Ahmed Hamdi Tanpınar, okuyucu için yalnız gürlü bir kaç şiir ve nesir, yani bir «Eser» di — ve öyle kalacaktır: ölümün gücü ESER'i yok etmeye yetişmez.» demiştim. Bu sözler iki yıl sonra da

tekrarlayışım, Tanpınar'ın, kalabalıktan kaçan, yalnız ve sessiz yaşayışı gibi eserinin de günlük zevklerin ve ölçülerin dışında kaldığına nandığım içindir.

Gerçekten Tanpınar, çağdaşları arasında, daha yaşarken «klâsik» sayılma hakkını, eserlerinin «zaman dışı» bir değer taşımasıyla elde etmiştir. Halâ tahlilci bir tenkidten yoksun bu lunuşumuz bir çok büyük yazarlar gibi, Tanpınarın da Edebiyatımızdaki çehresini yeni kuşaklara gerçek buutları ve belli çizgileriyle aktirmeye — belki daha uzun yıllar — imkân vermeyecektir. Çünkü Ahmed Hamdi, ölümünden iki yıl sonra da, bir çoklarımız için sadece ünlü bir ad, antolojilere geçmiş bir kaç şiirdir Onu hikâyeleri, romanları, denemeleri ve eleştirmeleri ile, kaç kişi tanır? Halbuki Ahmed Hamdi'nin şairliği düne aiddi. Bir defa benim sendikten sonra bir daha üzerinde durulmaya lüzum görülmeven hazır yargılar ve sığ bir tenkid ortamı vüzünden, bütün düşünce ve bilgi gücüyle bugünün, hattâ yarının adamı olan bir büyük yazar orta bir şairin gölgesinde bırakılmıştır. Oysa nâsir ve düşündür Tanpınar şair Ahmed Hamdi'yi geride bırakalı otuz yıl olmuştu. Yerinde sayan eleştirme kağınsının bu ilerlemeyi izleyememiş olması şaşılacak birşey değildir sanırım.

Ahmed Hamdi edebiyata Ahmed Haşim le Yahya Kemâl'in gölgesinde girmişti. Şiirimizdeki yeri de bu iki şairin arasındadır: zevki ne birine çok yakın ne ötekinden fazla uzak... Renkleri yumuşatan gölgeyi birinden, şekilleri belli eden ışığı ötekenden almıştır. Bu iki üstadın sanatını beslemiş olan Fransız şairlerini de okumuş, Mallarmé'den ve Valéry'den şiire dair çok şey öğrenmişti. O büyük ustaların soluğuna sahip olmadıkça, bu bilgi ve hüner karışımı ile bir «fresk» yapmak mümkün değildi, ama pastel yumuşaklığında bir küçük eser pek kolaylıkla vücuda getirilebilirdi. Ahmed Hamdi de öyle yaptı. Onun şiirleri pastel veya sulu boya benzerliğindedir: zarif, yumuşak... ama pek hacimli değil! Bu açıdan değerlendirerek diyebiliriz ki Tanpınar, hafızalarda yer eden güzel mısralar bırakmış; fakat şiir tarihimize bü-

tünü ile ağır basan bir eser verememiştir.

Buna karşılık nesrimizdeki yeri, Edebiyat tarihimizin her çağındaki üstadlarla bir hizâdadır. Çünkü burada sanatının malzemesi de, zevkinin ölçüsü de kendisinini. Roman ve hikâyelerindeki cümlelerin uzunluğuna bakarak onda bir Halid Ziya etkisi görenler olmuştur. Bu, bence, düzeyde, hattâ boşlukta kalan bir yarıdır. Hikâyeci Ahmed Hamdi elbette en büyük romancımızın tekniğine olduğu gibi üslubuna da yabancı kalamazdı. Ama ABDULLAH EFENDİ ne kadar AHMED CEMİL değilse, onun RÜYA'larını anlatan cümleler de MAVİ VE SİYAH'ın terkipleri çözülmüş cümleleri olmaktan o kadar uzaktır.

Tanpınarın hikâyelerinde düşünceyle birlikte yürüyen, hareketleri ve duruşları yakından izleyen, yerine göre kıvrak, yerine göre temkinli bir üslubu vardı. Mısraları üzerine bir akşam havası gibi serpmeyi pek sevdiği gölgeden tahkiyelerinde bir iz bulamazsınız. Cümle yapısı sağlam, durakları ölçülü, tahlilleri açık, ke-limeleri aydınlıktır. Ne eskinin alışkanlığına ne de yeninin modasına kalemini âlet etmemeyi bilen sayılı yazarlarımızdan biri idi. Son devrin alçıdan yapıştırma ucuz süslerle yüklü «Rokoko» mîmârisini andıran soysuz yazıları arasında, Yahya Kemâl'in şiiri ile Ahmed Hamdi'nin nesri, çizgilerinin zarifliği ve mermerinin parlak çıplaklığı ile yetinen Yunan heykelleri gibi, asil bir yalnızlık içinde sivrilmiş görünürler.

Ahmed Hamdi Tanpınar'ı, şiirlerinde ve hikâyelerinde, sanatının yalnız birer yüzü ile görürsünüz. Onun şahsiyeti, bütün buutları ile, ancak denemelerinde görünür. Şair mizacını durup dinlenmeksizin besleyen okuma alışkanlığı, daima tahlil gücü ile birlikte çalışmayı bilen terkipci zekâsı, eleştirme ve deneme yazılarında onu çağdaşlarının üstüne çıkaran vasıflardı. Tenkid hafızamız unutkan olmasa, sadece

YAKINI

Bilmem kime güvenip doğmuşuz,
En yakınımız bize yabancı.

Dost yüze gülücü, düşman kıyıcı,
Mutluluk evrenin bir ucu.

Kader daha acı bildiğimizden,
Gurbette tükenir her yolcu.

Selâhattin BATU

Gül, Sonbahar, Sonra

Bir alev - gül baygın dudaklarında,
Düş düş..
Yalnızlık ormanları kuytu,
Bütün masallar büyümüş....

Oltalarda mercan balıklar,
Yalnızlık denizleri, derin..
Düşünüyorum, kuytu odalarda
Bir güle uzanıyor ellerin..

Bir damla yaş gibi sıcacık,
Bakışlarında Eylül bahçeleri...
Bir gül gibi topluyorum usulca;
Uykusuz geceleri..

Bir gül yaprağının uzakta
Hayal gibi,, yok musun, var mısın?
Yalnızım, dertliyim, çaresizim
Duyar mısın?

Feyzi HALICI

onun gazete ve dergi sütunlarında kalan yazılarını hatırlayarak, batılı anlamda yaratıcı eleştirmenin ilk örneklerine olsun kavuştuğumuzu biribirimize müjdeliyebilirdik.

Tanpınar, Ruşen Eşref, Yahya Kemâl ve Abdülhak Şinasi gibi bir İstanbul âşığı; tarihimizin sanatlarımızın, geleneklerimizin şüurlü bir hayranı idi. «BEŞ ŞEHİR» de, Tanpınar'ın güzel üslubu ile konuşan, bütün sanat tarihimizdir. Yalnız «İSTANBUL'UN MEVSİMLERİ VE SANATLERİMİZ» yazısını okumak, onun şair mizacı ve tabiat sevgisi yanında nasıl derin bir sanat kültürüne sahip olduğunu ve Türk dilini, bütün incelikleriyle, ne güzel kullandığını anlamak için yetiştir. Türkçe, hiç bir nâsirin kaleminde, bundan daha pürüzsüz bir güzellikle var olmamıştır.

Kısacası, Tanpınar, bizim büyük yazarlarımızdan biridir. Bu büyüklük, bizim dışımızda, batılı değer ölçülerine vurulunca da hiç bir şey kaybetmez. İşte önemli olan, onu benim gözümde çağdaşlarının üstüne çıkaran da budur.

